

Львівська фундація
суспільних наук

29-30 травня 2015 р.

**Міжнародна
науково-практична конференція**

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
ДЛЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Львів

**Громадська організація
«Львівська фундація суспільних наук»**

**ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ
учасників міжнародної
науково-практичної конференції**

**«СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

29–30 травня 2015 р.

**Львів
2015**

ББК 6я43
УДК 001.895(063)
С 91

С 91   **«Сучасні виклики для суспільних наук в умовах глобалізації»:** Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 29-30 травня 2015 року). – Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2015. – 140 с.

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

ББК 6я43
УДК 001.895(063)

© Автори статей, 2015
© Львівська фундація суспільних наук, 2015

НАПРЯМ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ НАУК

Борисова Ю. В., Асіченко Є. П. ТРАНСФОРМАЦІЯ УСТАНОВОК НА МАТЕРИНСТВО ЯК ОБ'ЄКТ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО АНАЛІЗУ	53
Zabłocka Japa WPŁYW MIGRACJI NA RELACJE RODZINNE: KONSEKWENCJE SPOŁECZNE I SPOSOBY REGULOWANIA	54
Коломієць О. А., Котробай М. В. ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНО ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	56
Рокицька О. Ю. СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК СКЛАДОВА ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	58
Шкребець С. М., Шкребець М. С. ОСОБЛИВОСТІ ГРОШОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВСЕСВІТНЬОГО ОГЛЯДУ ЦІННОСТЕЙ)	61

НАПРЯМ 3. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНИХ НАУК

Стоян Т. А., Богатирчук К. О. ДОЗВІЛЛЯ ШКОЛЯРІВ М. КИЄВА В 1965–1985 РР.	65
Боршик Я. В. ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ УСНИХ ДЖЕРЕЛ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ПОЛЬСЬКО УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ НА ВОЛИНІ 1943–1944 РР.	67
Бутенко Я. М. ВІЗИТ ІОАННА ПАВЛА ІІ ДО УКРАЇНИ 23–27 ЧЕРВНЯ 2001 РОКУ В ОЦІНКІ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ	69
Вальчик В. Е. РОЗВИТОК ВЕЛИКОМАСШТАБНОЇ ҐРУНТОВОЇ КАРТОГРАФІЇ НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ (1930–1960 РР.)	72
Вергун С. І. СТАНОВЛЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ «ТИМЧАСОВОГО ЖАНДАРМСЬКОГО ПОЛІЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАЛІЗНИЦЬ У ГАЛІЦІЇ» (1914–1917)	74
Верховцева І. Г. СТАНОВЕ САМОВРЯДУВАННЯ І ПРОТЕСТНИЙ РУХ СЕЛЯН В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.: «СЕЛЯНСЬКІ РЕСПУБЛІКИ»	76
Жук В. В. СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРОФЕСОРСЬКИХ СТИПЕНДІАТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ У СЕРЕДИНІ ХІХ СТ.	79
Кирея В. В. КАДРОВА ПОЛІТИКА ВІЙСЬКОВО-ПОВІТРЯНИХ СИЛ ЗАХІДНО УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ 1918–1919 РР.	81
Коваль А. П. LEX SERVILIA AGRARIA ЯК СПОСІБ УСУНЕННЯ ПОМПЕЯ: ОГЛЯД ІСТОРІОГРАФІЇ	85
Левченко І. М. ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ І РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ПРИРОДНИЧО МЕДИЧНИХ ЗНАТЬ ЧЛЕНАМИ НАУКОВИХ ТОВАРИСТВ	86
Мілютин С. Ю. КОНЦЕПЦІЯ І. МЕЙЕНДОРФА У ДОСЛІДЖЕННІ ПРИЧИН ІКОНОВОРСЬКОГО ЕДИКТУ ЛЬВА ІІІ ІСАВРА	89
Міщенко М. Г. РЕЛІГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПОРИ КНЯЗІВСЬКОЇ ВЛАДИ	92

Жук В. В.
асистент кафедри політології, соціології і права
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРОФЕСОРСЬКИХ СТИПЕНДІАТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ У СЕРЕДИНІ ХІХ СТ.

Становлення підготовки науково-педагогічних кадрів для вищих навчальних закладів Наддніпрянської України ХІХ ст. тісно пов'язане з відкриттям у 1805 р. Харківського імператорського університету та у 1834 р. Київського імператорського університету св. Володимира. У період започаткування та розвитку системи університетської освіти в Російській імперії проблема якості та рівня підготовки висококваліфікованих науково педагогічних кадрів стояла дуже гостро. Протягом першої половини ХІХ ст. єдина універсальна система підготовки молодих учених ще не була сформована. Тому Міністерству народної освіти доводилося готувати науковців і освітян за допомогою різних неординарних та нерегулярних заходів.

Науково педагогічні кадри готувалися у стінах Головного педагогічного інституту та Дерптського професорського інституту. Певну роль у підготовці молодих учених відіграли функціонуючі при університетах педагогічні інститути, які згодом були замінені педагогічними курсами. Також час від часу Міністерство народної освіти вносило розпорядження про відправлення невеликих груп молодих учених на навчання та стажування до провідних європейських університетів. Але спеціального інституту системної й регулярної підготовки науково-педагогічних кадрів в дореформену добу у Російській імперії не було.

Усвідомлюючи нагальну потребу створення такого інституту. Міністерство народної освіти в середині 1850-х рр. почало робити реальні кроки щодо вирішення цієї проблеми. У доповіді міністра народної освіти А. С. Норова імператору Олександру ІІ, яка датована 5 березня 1856 р., було зазначено, що складнощі з заміщенням вакантних кафедр в університетах кваліфікованими викладачами можуть призвести у недалекому майбутньому до занепаду вітчизняної університетської освіти. Тому для запобігання розвитку цих негативних процесів Міністерство народної освіти вдалося до певних заходів, які були затверджені імператором. Зокрема, були «зроблені розпорядження, щоб кожен професор по своїй кафедрі уважно стежив за кращими зі студентів, і якщо вони виявлять схильність до вченого звання, підготував би їх спеціально до професорських обов'язків, доводячи при цьому про все це до відома Міністерства». Також зазначалося, що найкращих за здібностями з цих молодих людей «можна буде, для удосконалення них в обраному предметі і повного приготування до професорського звання, посилати навіть за кордон» [1, стб. 79-80; 3, с. 350-351]. Тобто молоді учні отримували змогу довершувати свої знання у провідних європейських університетах. Цей документ став фактично провісником утворення в усіх університетах Російської імперії так званого «інституту професорських стипендіатів» (прообраз сучасних аспірантури і докторантури), завдяки якому підготовка науково педагогічних кадрів для вітчизняних вищих навчальних закладів була на офіційній основі поставлена на потік.

Наступник А. С. Норова на посаді міністра народної освіти О. В. Головніч також продовжив проявляти піклування про підготовку науково-педагогічних кадрів для вищих навчальних закладів імперії. Ради університетів на початку 1862 р. подали до Міністерства народної освіти списки власних кандидатів для підготовки до набуття професорського звання за кордоном. Від кожного університету було запропоновано кандидатури 10 молодих учених. Серед них були такі у майбутньому видатні науковці і професори Харківського та Київського університетів, як В. Г. Імшенецький, О. О. Потебня, В. І. Модестов та інші. Міністерство позитивно сприйняло цю ініціативу і протягом 1862 р. за кордон було відряджено 46 осіб, які мали навчатися там і проходити наукове стажування протягом 2-3 років [5, с. 221]. Потрібно зазначити, що, оскільки все ще діючим на той час університетським Статутом 1835 р. університетська автономія була обмежена, вирішальне слово у справі підготовки майбутніх професорів залишалося за Міністерством народної освіти, а не власне за університетами.

Але системною й універсальною підготовка власних науково-педагогічних кадрів в університетах стала лише після введення в дію Статуту 1863 р., згідно з яким почав своє постійне функціонування інститут професорських стипендіатів. Особи, які бажали присвятити себе в подальшому викладанню і науковій діяльності, після закінчення університетського курсу залишались при університеті на два роки для складання магістерських екзаменів, а потім написання і захисту магістерської, а згодом, можливо, і докторської дисертації, після чого мали можливість займати в університетах відповідно доцентську (яка прийшла на зміну дореформеній ад'юнтській) чи професорську посади. Обрання осіб, які залишалися при університетах у якості стипендіатів, і тих, хто мали бути відправлені на тривале закордонне стажування, знаходилося у компетенції факультетських зібрань, а затверджували ці рішення ради університетів [4, стб. 930]. Після цього відрядження молодих учених за кордон подавалися через попечителя міністру народної освіти, який мав право їх або затвердити, або відхилити [4, стб. 936]. Таким чином, з середини XIX ст. інститут професорських стипендіатів, який функціонував на постійній основі, став одним з основних джерел поповнення професорсько-викладацьких кадрів університетів Російської імперії.

Ради університетів почали постійно піклуватися про підготовку власних науково-педагогічних кадрів. Так, 12 серпня 1864 р. Рада Київського університету ухвалила рішення щодо стипендіатів, які були залишені при університеті для підготовки до здобуття у подальшому професорських звань та заміщення вакантних кафедр. «Найкращих зі студентів всіх факультетів, які закінчили університетський курс, залишати стипендіатами при університеті для удосконалення у науках, з призначенням кожному з них на утримання щорічно по 400 крб. Право вибору стипендіатів надається факультетам з подальшим затвердженням Ради. Чисельність стипендіатів має бути не більше восьми, загальна сума на їх утримання у розмірі 3200 крб. призначається кожного року зі спеціальних коштів університету», - йшлося у постанові Ради університету [2]. Таким чином, після введення в дію 1863 р. нового університетського Статуту, який надавав університетам широку автономію і самоуправління, вищі навчальні заклади Російської імперії, не просячи дозволу у Міністерства народної освіти, з власної ініціативи визначали необхідну їм кількість стипендіатів та їх матеріальне утримання.

Отже, системна та регулярна підготовка науково-педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах Російської імперії і, зокрема, Наддніпрянської України, була утворена у 60-ті рр. XIX ст. Функціонування інституту професорських стипендіатів стало визначальним фактором у справі виховання висококваліфікованих вітчизняних науковців і педагогів. Цей відповідник сучасних аспірантури і докторантури зробив чималий внесок у процес поповнення науково педагогічних кадрів університетів Наддніпрянської України, відразу підвищивши їх загальний рівень і якість професійної компетенції. Вихованцями інституту професорських стипендіатів були багато учених, які згодом зробили значний внесок у розвиток науки і освіти, створили власні наукові школи і потім уже самі сприяли процесу підготовки наступних поколінь вітчизняних науково-педагогічних кадрів.

Список літератури:

1. Всеподданнейший доклад о мерах и предположениях по устройству системы народного образования (5 марта 1856 г.) // У Сборник постановлений по Министерству народного просвещения (1855-1864). - СПб. : Типография В.С. Балашева, 1876 (Издание второе). - Т. 3. - Стб. 75-84.
2. Выписка из протокола заседания Совета по вопросу о стипендиатах, оставляемых при университете для подготовки к профессорскому званию. 12 августа 1864 г. // Державний архів М- Києва, - Ф. 16. Оп. 303., - Спр. 174., - Арк. 1.
3. О лицах, командированных Министерством народного просвещения за границу для приготовления к званию профессоров и преподавателей с 1808 по 1860 год // Журнал Министерства народного просвещения. - 1864. - Ч. 121 (СХХI)С - Февраль. - С. 335-354.
4. Общий устав императорских российских университетов (18 июня 1863 г.) // Сборник постановлений по Министерству народного просвещения (1855-1864). - СПб. : Типография Императорской Академии наук, 1865. - Т. 3. - Стб. 923-991.
5. Соболева Е.В. Организация науки в пореформенной России. - Л. : Наука, 1983. - 261 с.

Громадська організація
«Львівська фундація суспільних наук»

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ
учасників міжнародної
науково практичної конференції

«СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»

29-30 травня 2015 р.

Видавник – ГО «Львівська фундація суспільних наук»
Адреса кореспонденції: 79000, м. Львів, а/с 6153
Електронна пошта: office@s-sciencefoundation.lviv.ua
Сайт: www.s-sciencefoundation.lviv.ua Т: +38 066 789 82 07
Підписано до друку 01.06.2015 р. Здано до друку 02.06.2015 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк лазерний. Ум. друк. арк. 7,44.
Тираж 80 прим. Зам. № 0206 15.